

PUBLIKACIJE.

Petar Kolendić, »Mačuš i Čavalica« (Посебни отгасак из часописа »Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор«. Књига VI. Свеска 2. Стр. 198—201, Београд 1926).

G. dr. Petar Kolendić bavi se već dugi niz godina otkrivanjem talijanskih književnih originala u dalmatinskoj književnosti. Taj je rad koliko koristan za našu literarnu historiju toliko i zanimljiv: da se vidi naime u koliko je naša dalmatinska književnost originalna, a što je prerada, prepjev kojeg talijanskog djela. Sigurno je, da se u bibliotekama talijanskim i dr. kriju još mnogi originali, koje bi trebalo iznijeti na svjetlost i pokazati izvor možda mnogim djelima naše književnosti za koja se još danas drži da su originalna. Nema sumnje, g. dr. Petar Kolendić stekao je velikih zasluga baš oko osvjetljavanja toga problema, uza sve to što mu nije omogućeno baviti se intenzivnim proučavanjem tih pitanja u arhivima i bibliotekama koje sadržavaju spise, te najviše zasijecaju u to područje naučnog istraživanja. I uopće je žalost i šteta što se barem glavna djela naše stare književnosti dosta malo ili nikako ne podvrgavaju strogoj umjetničkoj, estetskoj analizi i ispitu prema njihovoj originalnoj vrijednosti, u koliko je, dakako imaju.

Predmet je napred istaknute studije ovo: U žudnji za tihim Koločepom, napisao je dum Vlaho Squadri (1643—1691) »raskošne sestine vanredno uspele patetične epske pesme »Mačuš i Čavalica«, živeći dugo vremena u Dubrovniku »namešten u kancelariji nadbiskupske kurije«. U svome članku iznosi pisac sadržaj »Mačuša i Čavalice«: Mačuš i Čavalica jesu »glavni junaci« te idilične ljubavne pjesme, Mačuš, bogati jedina, i Čavalica

»Mila i lijepa djevojčica,
U nje licu trator cvjeta,
Ljepota je nje jak zora
Ka ishodi iza gora« (147—150)

druguju još iz djetinjstva. I, dabome, šta bi drugo moglo da poremeti tu dječiju idilu nego ljubav, koja se javlja najprije u Mačušu. Nakon naivne scene s rakom, koji je škarama uhvatio za usnu nesprenog Mačuša, a Čavalica ga na to oslobodila i utješila poljupcima, postaje Mačuš »pravi sentimentalni zaljubljenik petrarkističkih kancioniera sa svim niansama od leda do groznice«

»Sada leti plam k obrazu,
Sada blijedi, čezne, vene,
Sada studen, k'o pri mrazu,
Sad veseljem opet zene;
Kad pogleda Čavalicu,
Tad se strese, blijedi u licu«. (301—306)

Na mnoga pitanja Čavalice, zašto se odjednom tako promijenio, odgovara joj on »galantno:

»Tko me rani i mrijet čini:
Eno vid ga u bistrini«. (431, 432)

Znatiželjna i naivna Čavalica potrči k bistrom moru i nagnuvši se nad mirnu vodu spazi dakako sebe; tek tad joj bude jasno sve. Zastidena ostavi Mačuša, a on siromah, sav nesretan, u dugom monologu razmišljajući o svom beznadnom stanju — pomišlja i na samoubistvo, ali gle! kako izlazi najposlije:

»A da ranim srce moje
Mogao bih uvrijediti
Ja pri njemu lice tvoje,
Ubojica tebi biti«. (469—472)

On se dakle boji da bi uvrijedio njeno lice koje nosi u svom srcu i bio njen ubojica, ako bi »ranio« svoje srce. Doista poetično!

Dalje se događa i to, da Mačuš spašava Čavalicu od medvjedice koja ju je napala kad je ona, Čavalica, došla u spilju na urečeni sastanak s drugaricama. Ali šta će reći svijet kad čuje da je Mačuš spasio Čavalicu, samu, i zašto baš on? — Čavalica bježi, a bijedni, očajni Mačuš nakon dugog monologa, baca se u more. Srećom, spašavaju ga ribari. Čuvši Čavalica da se Mačuš bacio u more, kori sama sebe kao krivca njegovoj smrti. Ali doznajući da je spasen, govori:

»Žalosna sam, vesela sam,
Sad u ognju, sad u ledu,
Mrtva li sam, živa li sam?
U tamnosti, u pogledu
Srce mi se, jaoh, smelo,
Sada tužno, sad veselo!« (847—852)

Zaljubljenici sastavši se padoše u nesvijest od uzbuđenja. Kad su ih probudili, odrediše — da se uzmu. Kao uspomenu na taj događaj prozvali su dva koločepska rta (gdje se sve to dogodilo) njihovim imenima.

Iz to nekoliko citata razabira se neusiljenost i lakoća, pa čak i ljepota tih stihova »Mačuša i Čavalice«, bogatih jednostavnošću, naivnostima. (Stihove citiram iz knjige prof. Svet. Matića, Izbor dubrovačkog pesništva, Beograd, 1923.).

Međutim g. dr. Petar Kolendić našao je i »Mačušu i Čavalici« izvornik u prvoj talijanskoj »favola marittima« »Alceo« Antonija Ongara (rođ. u Mlecima između 1561. i 1563., kad je umro ne zna se). Ongaro je napisao svog »Alčeja« imitirajući Tassova »Amintu«, zamijenivši prvi pastire s ribarima. »Alceo« je štampan u Mlecima 1581, na francuski preveden 1596; osim toga mogao je Squadri imati još četrnaest izdanja talijanskog originala na raspolaganju te mu je lako bilo prenijeti »celu fabulu i mnoge partije« iz »Ačeja« u »Mačuša i Čavalicu«.

»Mačuš i Čavalica« prvi puta je štampana u knjizi Frana Kurelca »Runje i pahuljice« (U Zagrebu 1866.—1868.); ali to je »loše izdanje te pesme« kako veli g. dr. P. Kolendić. O Vlahu Squadri Kurelac znade vrlo malo. Govoreći u »Pripomenku« (Runje i pahuljice) o »Mačušu i Čavali« citira Appendinija; Šafarić naziva to djelo »eine komische Erzählung« po svoj prilici i toga radi što je pisano u sestinama kao na pr. »Derviš« Stijepa Đordića ili »Suze Marunkove« Ignjata Đordića. Uzevši »Mačuša i Čavalicu« iz rukopisa Altetića, Kurelac to štampa u strofama (157) od tri stiha (poradi prostora); među ostalim veli: »Da je pjesmika osebnice štampana, ona bi darak dosta prikladan najnegrješnijim djevojkama našim«. Međutim, prof. S. Matic (u napred spomenutoj knjizi) štampao je »Mačuša i Čavalicu« u sestinama.

Dragutin Tadijanović.

Petar Kolendić, Marina »Strage degli innocenti« u Antichinu prevodu. (Прилози за книжевност. језик, историју и фолклор, Књига VII, Свеска 1—2, Страна 196—199, Београд 1927.)

Giambattista Marino (1569.—1625.) pjevao je nesamo lascivne, raspojasane pjesme nego i moralno-religijozne. Baš za jedno takvo djelo nabožnog sadržaja, »Strage degli innocenti«, koje je neprestano dotjerivao u »posljednjih dvadeset godina života«, bio je uvjeren »kako će da mu to bude najboljim delom«. Spjev »Strage degli innocenti« štampan je u Mlecima 1632., nakon smrti pjesnikove, i preveden je na latinski, francuski, engleski i njemački; i još se izdaje. — Obradena je u tom djelu omiljela tema i slikarstva i poezije XVII. stoljeća: pokolj djece betlehemske. (Spjev ima četiri pjevanja i posvećen je španjolskom vojvodi Antoniju D'Alba.)

G. dr. Petar Kolendić dokazuje u svom članku, da je taj »spjev negde dvadesetih godina osamnaestog veka, zaboravio, možda i nehotice, napomenuti da je prevod, prepjevao Dubrovčanin Nikola Marija Antica«. Nije se moglo tačno ustanoviti kada se Antica rodio i kada je umro, no autor misli za nj, da je rođen oko 1660., a umro oko 1730. godine. Iznoseći nekoliko podataka o

životu Antičinu, govori autor o njegovom rupokisnom djelu »Porazenje pravednijih mladjenaca«, koje je Antica posvetio dubrovačkom vlastelinu Đanluki Nikolinu Gučetiću (1664.—1735.), promijenivši »mesta iz talijanske dedikacije vojvodi D'Alba«. Ali taj prepjev nije sačuvan u cjelini (nađen je samo početak prvog pjevanja) i ostaje pitanje, da li je uopće dovršen ili je Anticu kod prevodenja zatekla smrt.

Dragutin Tadijanović

Петар Колендић, »Филомена«, дубровачка трагедија XVII. века. (Јужни Преглед« II, Скопље 1927/1928, Стр. 193-197).

U sedamnaestom su stoljeću Ovidijeve »Metamorfoze« bile nepresušno vrelo sviju dramskih rodova, kako u Italiji tako i u nas, no ipak »Filomena« (rukopis, u bečkoj Nacionalnoj Biblioteci u prijepisu iz prvih godina XIX stoljeća) nema nikakove veze s »Metamorfozama«, nego joj se uzor nalazi u jednoj talijanskoj noveli, kako dokazuje g. dr. Petar Kolendić.

U talijanskoj književnosti XVI. stoljeća imade jedna sentimentalna novela »o nesrećnom Džanfjoru i o njegovoj nesuđenici Filomeni, vezana za Firencu i za obližnje Fjezole« (Istoria dell'infelice innamoramento di Gianfiore e Filomena), štampana nekoliko puta u tom stoljeću. U spomenutoj se noveli radi o firentinskom plemiću Gianfioru, koji, zaljubljen potajno u Filomenu, »pri prvom sastanku s njom tragično postrada«. Jedan naš dubrovački pjesnik obilno se poslužio tom talijanskom novelom i napisao »Filomenu«, tragediju u pet činova.

Dalje iznosi autor sadržaj »Filomene« ističući razlike i sličnosti između drame i novele. Naposljetku govori o tome, kako je g. M. Kusijanović nekada držao za tu dramu da je Gundulićev prevod Bonarellijeve pastore »Filli di sciro«. To je mišljenje odbio g. Mirko Deanović (»Filomena« tragedija nepoznatog auktor; »Nastavni Vjesnik« XX., 694) pomišljajući da je »Filomena« rad Šiška Gundulića.

No g. P. Kolendić sklon je mišljenju »da je »Filomena« rani, mladenački rad Ivana Šiškova Gundulića (1678.—1721.) spevan negde posljednjih godina sedamnaestog veka«.

Dragutin Tadijanović

BILJEŠKE

* Grad Osijek, sa svojim gradonačelnikom g. dr. Vj. Henglom i s gradskim zastupstvom, zainteresovan za ovaj posebni »osječki broj« našeg časopisa pomogao je najvećom susretljivošću ilustrovanu opremu ovog sveska. Prikupljanjem dobrog dijela slika zadužio je ovo izdanje i čuvar gradskog osječkog muzeja g. prof. Vj. Celestin.

»Narodna Starina« izriče im i na ovom mjestu posebnu hvalu, što je njihovom uvidjanošću i opet ostvaren jedan dio programa, koji je sebi ovaj časopis postavio za zadaću.

* Kup zbirke Oskara Friml-Antunovića. Zauzimanjem gradskog zastup-